

Actieplan: De kamsalamander in het Dijleland!

Uitbreiding van het leefgebied van de kamsalamander in het Wijgmaalbroek

Amfibieën vroeger en nu

Riviervalleien vormen de belangrijkste leefgebieden voor de kamsalamander in Vlaanderen. Het historisch landgebruik van riviervalleien bestond voornamelijk uit hooilanden die nabegraasd werden en hier en daar wat bosjes, voor gerief- of brandhout, op de laagste en natste delen. Akkerland kwam nauwelijks voor in deze vochtige valleigebieden. Om het vee in te rasteren werd er destijds gebruik gemaakt van hagen, bestaande uit stekelige struikgewas. Om het ingerasterde vee van drinkwater te voorzien werd er in elk raster een drinkpoel gegraven. Zo'n hagenlandschappen noemt men een 'bocagelandschap'.

Deze kleinschalige bocagelandschappen met bomenrijen, hagen, houtkanten, poelen en bosjes hebben dan ook een grote natuurwaarde en een hoge biodiversiteit. Samen vormen ze een complex netwerk van kleinere habitats die een rijke flora en fauna kunnen herbergen. De houtkanten fungeren ook als stapstenen in kolonisatie en migratie van allerlei organismen tussen verschillende grotere leefgebieden. Typische faunaelementen van een landschap met hagen en houtkanten zijn: das, eikelmuis, grootoorvleermuis, steenuil, grauwe klauwier, zanglijster, heggemus en tal van vlinder- en wilde bijensoorten. Wat amfibieën- en reptielensoorten betreft zijn dit: boomkikker, kleine watersalamander, kamsalamander, levendbarende hagedis en ringslang als typische bewoners van het bocagelandschap. De boomkikker is in Vlaams-Brabant al een tijd uitgestorven en de levendbarende hagedis is in tal van gebieden sterk achteruitgegaan door het massaal uitzetten van fazanten voor de jacht! De ringslang kwam, historisch gezien, in Vlaanderen nooit

voor maar hierin kan verandering komen door het samengaan van de klimaatopwarming en het transport van mest en compost. Binnen Oost-Brabant werd in 2003 een ringslang in Meldert (Hoegaarden) waargenomen. Sindsdien volgen waarnemingen van deze soort in en rond dit gebied elkaar in sneltempo op.

De amfibiesoorten die hier nog wel voorkomen zijn de kleine watersalamander en de kamsalamander. De kleine watersalamander is een soort die weinig eisen stelt aan zijn landhabitat en tevreden is met een kleine poel die een uitbundige watervegetatie bevat. De kamsalamander is daarentegen veel kieskeuriger. Naast zijn landhabitat met houtkanten, struwelen, boomgaarden, rietkragen en vochtige bosjes verkiest hij in dit kleinschalig landschap ook een hoge poeldichtheid. In zo'n zgn. poelencluster moeten de poelen dan ook elk individueel heel divers zijn wat betreft ligging, vorm en diepte. De soort heeft een voorkeur voor relatief grote en diepe wateren. Qua vorm hebben de poelen bij voorkeur enerzijds een zacht aflopend talud met een rijke vegetatie (voor een goede opwarming van het water dat de ontwikkeling van eieren en larven bevordert) en anderzijds een diep gedeelte zonder begroeiing. De kamsalamanders hebben deze diepe minder begroeide plaatsen nodig om hun typische paringsdans te kunnen uitvoeren. Poelen die voldoende diep zijn zullen zeker tot het einde van de zomer water bevatten. Niet onbelangrijk aangezien de kamsalamander een sterk aan water gebonden soort is die als laatste van de watersalamanders aan de voortplantingscyclus begint, waardoor er nog tot eind augustus larven in de poelen aanwezig kunnen zijn!

Poel voor kamsalamander in Wijgmaalbroek. Foto Mark Lehouck

Steun het Kamsalamanderproject

Persoonlijk kan je ook de kamsalamander helpen aan een knus leefgebied in het natuurreservaat Wijgmaalbroek door een gift voor dit project! Jouw gift kan dan bijdragen tot het beschermen van deze unieke soort in zijn natuurlijke leefomgeving. Op die manier kan het Wijgmaalbroek fors uitgebreid worden waardoor ook andere bedreigde fauna- en flora-elementen er mee van kunnen profiteren!

Storten kan op rekening IBAN BE56 2930 2120 7588 van Natuurpunt Beheer, Coxiestraat 11 te 2800 Mechelen met vermelding 'Project 9945 Kamsalamander Wijgmaalbroek'.

Buiktekening van de kamsalamander. Foto Jan Van Der Voort

Actieplan: De kamsalamander in het Dijleland

In de Midden-Dijlevallei waren er nog een paar populaties van de zeldzame kamsalamander aanwezig. Deze populaties, waaronder een paar minder vitale, bevonden zich in deze natuurgebieden: Antitankgracht (Haacht), Doren (Herent) en Wijgmaalbroek (Leuven).

In 2009 begonnen de eerste landinrichtingswerken aan de site van de Antitankgracht door de Vlaamse Landmaatschappij. Tonnen slip werden verwijderd en een oud stort opgeruimd.

Het Regionaal Landschap Dijleland voerde in 2010, samen met Natuurpunt Leuven, een Kamsalamanderproject uit in het Wijgmaalbroek. Er werden vijf nieuwe poelen gegraven samen met het herstel van een landhabitat, m.n. de aanplant van houtkanten en de bouw van lange takkenwallen. In 2011 werd ten slotte de bijna dichtgegroeide voortplantingspoel in natuurgebied Doren te Herent geschoond. Deze drie initiatieven bleken heel gunstig voor de kamsalamander in de respectieve gebieden. Er werden terug eitjes en kamsalamanderlarven gevonden in de nieuwe en geschoonde poelen. Bovendien werd er een nieuwe vindplaats in een oude Dijlemeander te Werchter ontdekt!

Om deze succesvolle ingrepen verder te zetten werd vervolgens op initiatief van Natuurpunt Studie een actieplan 'De Kamsalamander in het Dijleland' opgezet om deze populaties nog verder uit te bouwen, en waarom ook niet, te verbinden. Er werd met verschillende medewerkers gewerkt aan een plan van aanpak. In de periode 2014/2015 vonden verschillende terreinbezoeken plaats met als doel beheersmaatregelen uit te tekenen die de lokale populaties moeten versterken en/of in de toekomst met elkaar verbinden. Zo vonden er terreinbezoeken plaats in Pikhakendonk, natuurgebied Haachts Broek, de Antitankgracht, Wijgmaalbroek en de Sint-Benedictushoeve te Herent. In de loop van 2016 zullen er een hele resem acties ondernomen worden in het kader van dit actieplan: er zullen extra waterpartijen gegraven worden, bestaande poelen zullen geruimd worden en exemplaren uit een verwaarloosde privépoel zullen eventueel verplaatst worden naar de poelen van de Sint-Benedictushoeve.

Wijgmaalbroek

Uit historische gegevens blijkt dat er in het natuurreservaat Wijgmaalbroek te Leuven ook sprake is van een landschap bestaande uit bomenrijen en hagen. Een oude kaart van de 'Baronnie de Rotselaer' uit 1767 geeft een beeld weer van het gebied rondom de watermolen Van Doren. Het gebied heeft een open aspect waarbij de talrijke hagen en enkele bosjes een bocagelandschap vormen.

Kaart 1761: La Baronnie de Rotselaer

Op 30 juli 2015 vond er een verkennend terreinbezoek plaats om na te gaan of het mogelijk is om extra voortplantingspoelen en landhabitat aan te leggen. De samenwerkingsgroep voor dit kamsalamanderproject bestaat uit Natuurpunt Oost-Brabant en afdeling Leuven met het beheerteam Wijgmaalbroek, Natuurpunt Beheer, Regionaal Landschap Dijleland, Stad Leuven, Natuurpunt Studie en de Hylawerkgroep. Het Regionaal Landschap Dijleland zal een stedenbouwkundige vergunning aanvragen om vijf nieuwe poelen aan te leggen die van elkaar zullen verschillen in vorm, diepte en afmeting. Natuurpunt Beheer zal de nodige middelen trachten aan te vragen via provinciale subsidies, om een historische voortplantingspoel te laten ruimen in het noordelijk deelgebied van het Wijgmaalbroek. Tevens zullen er twee nieuwe houtkanten, bestaand uit autochtoon plantmateriaal, aangeplant worden en verschillende takkenrichels gebouwd worden.

In 2017 focust Natuurpunt Leuven haar activiteiten op de Koesterburen!

Natuurpunt Leuven zal haar jaarprogramma 2017 opbouwen rond de koesterburen van haar werkingsgebied. Voor (groot) Leuven werden volgende koesterburen geselecteerd:

de eikelmuis, de gewone grootoorvleermuis, de gierzwaluw, de hazelworm, de huiszwaluw, de kamsalamander, de slechtvalk, de Spaanse vlag, de veldkrekkel en de weidebeekjuffer.

Als we het lijstje van deze 10 Leuvense koestersoorten bekijken, zijn er al 7 die voordeel halen uit een kleinschalig hagenlandschap in een rivierdal (bocagelandschap) zoals we dat vinden in Wijgmaalbroek!

Natuurpunt Leuven zal bovendien in haar activiteiten 2017 niet louter focussen op deze soorten en hun leefgebied op zich, maar zal ook aandacht geven aan het grotere verhaal van het belang van de biodiversiteit!

We werken op dit moment volop aan de voorbereiding van het jaarprogramma 2017 met een scala aan activiteiten waarin iedereen vast wel iets naar zijn gading zal kunnen vinden!